

Gjeldende bestemmelser om ytelser etter barnetrygdloven, kontantstøtteleven, utdanningsstøtteleven og folketrygdloven

1 Barnetrygdloven¹

For ordens skyld understrekes det innledningsvis at bestemmelsene i EØS-avtalens trygdeforordning ved eventuell motstrid går foran bestemmelsene i barnetrygdloven, for de personkategoriene som kan påberope seg dette regelverket. Det betyr at barnetrygd må utbetales for barn bosatt i EØS-området, se vedlegg 2.

Barnetrygd gis for barn under 18 år. Satsen fastsettes årlig av Stortinget og utgjør 970 kroner per måned per barn.

Det er et vilkår at barnet er bosatt i riket. Barnet anses som bosatt i riket hvis det skal oppholde seg her i mer enn tolv måneder. Barnet og den barnet bor fast hos må ha lovlig opphold i Norge.

Midlertidige fravær fra Norge, som ikke er ment å vare mer enn seks måneder sammenhengende, innvirker ikke på statusen som bosatt. Kortere fraværsperioder, som til sammen utgjør mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år, medfører imidlertid at barnet mister statusen som bosatt. Dette gjelder ikke hvis både barnet og begge foreldrene, eller eventuelt den forelderen barnet bor fast hos, er medlem i folketrygden under utenlandsoppholdet.

2 Kontantstøtteleven²

For ordens skyld understrekes det innledningsvis at bestemmelsene i EØS-avtalens trygdeforordning ved eventuell motstrid går foran bestemmelsene i kontantstøtteleven, for de personkategoriene som kan påberope seg dette regelverket. Det betyr at kontantstøtte må utbetales for barn bosatt i EØS-området, se vedlegg 2.

Kontantstøtte gis for ettåringer som ikke eller bare delvis gjør bruk av barnehageplass som det ytes offentlig driftstilskudd for. Satsen fastsettes årlig av Stortinget. Til og med juli 2014 var satsen for full kontantstøtte 5 000 kroner for barn i alderen 13-18 måneder og 3 303 kroner for barn i alderen 19-23 måneder. Fra august 2014 er satsen 6 000 kroner for barn i alderen 13-23 måneder. Hvis det er skriftlig avtalt oppholdstid i barnehage til og med 19 timer per uke, gis det halv kontantstøtte.

Det er et vilkår at barnet og stønadsmottaker er bosatt i riket. Barnet anses som bosatt i riket når det har oppholdt seg eller skal oppholde seg her i mer enn tolv måneder.

Midlertidige fravær fra Norge, som ikke er ment å vare mer enn tre måneder sammenhengende, innvirker ikke på statusen som bosatt. Det er ikke gitt muligheter

¹ Regelverket følger av lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven).

² Regelverket følger av lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteleven).

for dispensasjon fra bostedsvilkåret for midlertidige utenlandsopphold utover tre måneder.

3 Utdanningsstøtte fra Lånekassen

3.1 Generelt om støtteordningene

Det er to støtteordninger for lån og stipend til utdanning. Elever som har rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1 (ungdomsrett), får støtte etter en ordning som i hovedsak består av stipend, der deler av stipendet er behovsprøvd mot forsørgernes økonomi. De som tar høyere utdanning eller annen opplæring/utdanning som ikke er omfattet av opplæringslovens § 3-1, får støtte etter ordningen for høyere utdanning.

Det gis normalt ikke støtte til videregående opplæring i land utenfor Norden. Det blir gitt støtte til videregående opplæring i Norden dersom den har offentlig godkjenning og kommer inn under støtteordningen i landet.

Høyere utdanning i utlandet tas enten som delstudier eller som gradsutdanning. Med delstudier er ment et kortere studieopphold i utlandet når oppholdet er en godkjent del av en høyere utdanning som søkeren har begynt på i Norge. Med gradsutdanning menes selvstendig utdanning i utlandet som kan føre fram til en grad, for eksempel bachelor- eller masterutdanning.

Utdanningsstøtte til videregående opplæring omtales ikke videre her, da muligheten til å få støtte til slik opplæring i utlandet er svært begrenset. Det må likevel nevnes at en ny uttalelse fra EFTA-domstolen³ har medført usikkerhet om Norge er forpliktet til å gi utdanningsstøtte til videregående opplæring i EØS-land til norske statsborgere med opphold der i medhold av direktivet om fri personbevegelse⁴. På grunn av at avgjørelsen er ny og konsekvensene ikke er ferdig vurdert, samt at den gjelder rettigheter til norske statsborgere og ikke andre EØS-borgere, går vi ikke nærmere inn på problemstillingen i denne rapporten.

Delstudier i høyere utdanning omtales heller ikke, da dette er en del av en høyere utdanning som søkeren er i gang med i Norge, og studenten dermed tar hoveddelen av sin utdanning i Norge. Det som gjenstår er da vilkårene for rett til støtte til høyere utdanning i utlandet som ikke tas som en del av en norsk utdanning, det vil si gradsutdanning.

3.2 Hvem har rettigheter til utdanningsstøtte?

Søkeren må som hovedregel være norsk statsborger⁵ for å ha rett til utdanningsstøtte.

³ E-26/13 Island v Gunnarsson.

⁴ Direktiv 2004/38/EF.

⁵ Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte § 2-1.

EØS-arbeidstakere i Norge og deres familiemedlemmer har også rettigheter til utdanningsstøtte⁶. Med familiemedlemmer er ment arbeidstakerens ektefelle/partner, arbeidstakerens eller ektefellens/partnerens barn (eller barnebarn) når barnet er under 21 år eller forsørget av arbeidstakeren/ektefellen, eller arbeidstakerens eller ektefellens/partnerens foreldre (eller besteforeldre) når slektingen er forsørget av arbeidstakeren/ektefellen. EØS-arbeidstakeres barn som er bosatt i Norge har rett til utdanning i Norge på like vilkår med norske statsborgere, herunder rett til utdanningsstøtte. Dette grunnlaget gjelder bare utdanning i Norge.

Innholdet i arbeidstakerbegrepet er ikke nærmere definert i utdanningsstøtteregulverket, og følger den fellesskapsrettslige tolkningen i EU/EØS-retten, se omtale av dette i rapporten punktene 4.5.3 og 7.3.2. EØS-borgere som har varig oppholdsrett i Norge etter utlendingsloven § 115 eller § 116, har rettigheter til utdanningsstøtte på samme vilkår som norske statsborgere⁷. Rett til varig opphold oppnås etter fem års lovlig opphold i Norge.

Norske statsborgere, EØS-arbeidstakere og familiemedlemmer til disse, samt EØS-borgere med varig oppholdsrett i Norge, har i utgangspunktet rettigheter til utdanningsstøtte både i Norge og i utlandet.

I tillegg til at søkeren må omfattes av en av disse persongruppene, må søkeren ha generell studiekompetanse i Norge for å kunne få støtte til høyere utdanning. Innholdet i kravet reguleres av forskrift om opptak til universiteter og høyskoler. For søkere som har videregående opplæring fra utlandet, må særskilte krav til norskkunnskaper oppfylles for at søkeren skal ha generell studiekompetanse i Norge og dermed mulighet til å bli tatt opp i høyere utdanning her. Dette dokumenteres ved bestått test i norsk, høyere nivå ("Bergenstesten"). Dette norskkravet regnes som en del av tilknytningskravene, se omtale i neste punkt. Svenske og danske statsborgere trenger ikke dokumentere kunnskaper i norsk etter forskrift om opptak ved universiteter og høyskoler. Dersom søkeren tar utdanning i Norge, er det lærestedene som i forbindelse med opptaket avklarer om søkeren har generell studiekompetanse i Norge. Søkere som har opptak i høyere utdanning i Norge, fyller dermed vilkårene om generell studiekompetanse for å ha rett til støtte.

3.3 Særskilte vilkår for støtte til høyere utdanning i utlandet (eksport)

Utdanningsstøtte kan på visse vilkår bli gitt til høyere utdanning i utlandet.

For at formålet om at det norske samfunnet og arbeidslivet skal få tilgang på kompetanse skal oppnås, må en viss andel av studentene faktisk returnere til Norge etter endt utdanning i utlandet. Det stilles derfor særskilte vilkår om tilknytning til Norge i tillegg til de generelle kravene over for at det skal bli gitt støtte til utdanning i land utenfor Norden⁸.

⁶ Forskriftens § 2-3.

⁷ Forskriftens § 2-4.

⁸ Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte § 2-6 og forskriftens fjerde del.

Etter gjeldende regler til og med undervisningsåret 2014-2015 stilles det krav om at søkeren må ha bodd i Norge i en sammenhengende periode på to av de siste fem årene før utdanningen starter (botidskravet). Dette vilkåret gjelder for alle, også for norske statsborgere.

Det gjøres unntak fra vilkåret om botid når det er visse nærmere bestemte årsaker til at søkeren ikke har bodd i Norge i to av de siste fem årene, for eksempel at foreldrene har vært i utenrikstjeneste eller har vært bosatt i utlandet som norsk representant for en internasjonal organisasjon eller offentlig virksomhet. Det kan også gjøres unntak i andre tilfeller der søkeren har særlig tilknytning til Norge, dersom sterke grunner taler for det. Disse unntakene vil i praksis gjelde for norske statsborgere. Den skjønsmessige unntaksregelen er svært snever og praktiseres strengt.

Vilkåret om botid i Norge og kravet om norskkunnskaper i de generelle kravene omtales i rapporten som tilleggsvilkår om tilknytning. Hensikten med tilknytningsreglene er å sikre at det er mest mulig sannsynlig at støttemottakerne – både EØS-borgere og norske statsborgere – bruker sin kompetanse i Norge etter endt utdanning. På bakgrunn av utvikling i EU-domstolens praksis og igangsatt traktatbruddsprosedyre fra ESA, vil det i budsjettet for 2015 bli foreslått endringer i tilknytningsreglene.

Det stilles ikke særskilte vilkår om tilknytning til Norge forut for utdanning i de øvrige nordiske land. Dette har sin bakgrunn i nordiske utdanningsavtaler fra før EØS-avtalen ble inngått. Det er noe ulik oppfatning blant de nordiske land om det fremdeles kan og skal opprettholdes en særbehandling for nordiske statsborgere i støtteordningene, og Norge er nå det eneste nordiske landet som ikke stiller særskilte vilkår om tilknytning til Norge forut for utdanning i et annet nordisk land. Danmark, Sverige og Finland stiller krav om botid for egne statsborgere også for støtte til utdanning i hjemlandet eller i andre nordiske land. Det vil bli foreslått å innføre de samme tilknytningskravene for utdanning i Norden som for utdanning i andre land fra og med undervisningsåret 2015–2016.

3.4 Støttebeløp

Til høyere utdanning i land utenfor Norden gis det samme støtte til livsopphold som til studenter i Norge (kr 9 785 per måned i 2014-2015, normalt for ti måneder per undervisningsår). Støttebeløpet gis som lån, og de som ikke bor sammen med sine foreldre, kan få gjort om inntil 40 pst. av dette beløpet til utdanningsstipend dersom de består eksamen.

Det gis tilskudd til to reiser tur-retur i året fordelt mellom lån og stipend. Det gis også støtte til dekning av skolepenger, med et høyere beløp enn til utdanning i Norge samt at deler av skolepengestøtten gis som stipend. Til høyere utdanning i Norden gis det samme støtte som til utdanning i Norge.

For å få støtte til utdanning i utlandet, må søkeren dokumentere opptak i en utdanning og størrelsen på eventuelle skolepenger som skal betales. Det blir ført jevnlig kontroll

med at studenten faktisk er i utdanning, og dersom studenten blir mer enn ett år forsinket i utdanningen, mister han eller hun retten til utdanningsstøtte.

3.5 Antallet studenter i utlandet (eksport) og andel retur

I undervisningsåret 2012–2013 mottok 16 260 studenter utdanningsstøtte til gradsutdanning i utlandet. Av disse var til sammen 320 personer statsborgere i et annet EØS-land. Andelen som vender tilbake til Norge i løpet av en periode på ca tre til fem år, er om lag 82–85 pst. for norske statsborgere som har tatt utdanning i utlandet. For EØS-borgere som studerte i et annet land enn statsborgerlandet, varierte andelen mellom 67 og 84 pst. i de tre årene som er nærmere undersøkt. For EØS-borgere som studerte i hjemlandet, var andelen retur lavere i perioden, og varierte mellom 54 og 73 pst. Antallet EØS-borgere var lite, så mindre variasjoner i antall gir store utslag i andelen retur.

Retur til Norge etter ca fire-fem år blant EØS-borgere som hadde studert i hjemlandet:

	2007	2008	2009
Antall med støtte	25	26	26
Antall retur etter ca fire-fem år	15	14	19
Andel retur	60 %	54 %	73 %

Retur til Norge etter ca fire-fem år blant EØS-borgere som hadde studert i andre land enn hjemlandet:

	2007	2008	2009
Antall med støtte	49	44	45
Antall retur etter ca fire-fem år	33	33	38
Andel retur	67 %	75 %	84 %

4 Folketrygden

For ordens skyld understrekes det innledningsvis at bestemmelsene i EØS-avtalens trygdeforordning ved eventuell motstrid går foran bestemmelsene i folketrygdloven, for de personkategoriene som kan påberope seg dette regelverket.

EØS-bestemmelsene forutsetter ikke *harmonisering* av de enkelte nasjonalstatenes trygdlovgivning, kun en *koordinering* av trygdesystemene. Bestemmelsene i EØS-avtalens trygdeforordning koordinerer således anvendelsen av landenes nasjonale lovgivning slik at personer som har benyttet retten til fri bevegelighet innenfor EØS, ikke skal miste rettigheter. Det er derfor nødvendig å kjenne til innholdet i nasjonale bestemmelser for å kunne forstå EØS-reglens virkning på disse. Se også vedlegg 2 til rapporten. For disse personkategoriene gjelder derfor fremstillingen i vedlegget her kun dersom ikke noe annet fremgår av EØS-avtalen.

Folketrygdens bestemmelser om utbetaling av ytelser under opphold i utlandet er ikke felles for alle ytelsene, men er gitt i hvert stønadskapittel for hver enkelt ytelse.

Bakgrunnen for dette er at ulike behov og ulike hensyn gjør seg gjeldende med hensyn

til adgangen til å eksportere ytelser, avhengig av om det gjelder korttidsytelser eller pensjoner.

Folketrygdens ytelser gis i utgangspunktet til personer som både er medlemmer i folketrygden og bosatt i Norge (enkelte ytelser kan også gis til et medlems forsørgede ektefelle og barn). I en del tilfeller kan imidlertid ytelsene utbetales selv om medlemmet oppholder seg i utlandet i korte perioder. Det enkleste tilfellet er at man for de fleste ytelsene tillater utbetaling selv om personen er på ferie i utlandet. For folketrygdens korttidsytelser åpnes det i særlige tilfeller også for å utbetale til medlemmer som oppholder seg i utlandet av andre årsaker enn ferie. Langtidsytelser som pensjoner utbetales til medlemmer som oppholder seg kortvarig og langvarig i andre land enn Norge. Etter nærmere vilkår kan pensjoner også utbetales til personer som ikke lenger er medlemmer av folketrygden.

4.1 Folketrygdlovens medlemskapsbestemmelser⁹

I dette avsnittet omtales folketrygdlovens bestemmelser om hva som skal til for å være medlem i folketrygden presenteres.

Nasjonale trygdesystemer kan grovt sett deles inn i to kategorier. Noen land har bostedsbaserte medlemskapsbestemmelser, der bosetting er det avgjørende kriteriet for medlemskap, og hvor altså hele befolkningen i utgangspunktet er trygdedekket. Andre land har arbeidsbasert medlemskap, hvor det er arbeidsforholdet som avgjør om man har trygdedekning, og det bare er de yrkesaktive, eventuelt de yrkesaktive og deres forsørgede familiemedlemmer, som er trygdedekket. Tradisjonelt har de fleste land utenfor Norden en modell som er basert på det er arbeidsforholdet som avgjør om man har trygdedekning.

Alle som er bosatt i Norge, er i utgangspunktet pliktige medlemmer i folketrygden, uavhengig av statsborgerskap. Videre er det bestemmelser om at personer som ikke er bosatt i Norge, likevel er pliktige medlemmer dersom de arbeider i Norge.

I folketrygdloven er det mange bestemmelser som regulerer spørsmålet om hvem som er *pliktige* medlemmer i folketrygden (det vil si at personer som oppfyller lovens vilkår for medlemskap, ikke kan velge å stå uten trygdedekning), hvem som kan bli *frivillige* medlemmer i folketrygden, hva slags dekning medlemskapet medfører og hva som skal til for å miste retten til pliktig og frivillig medlemskap.

Medlemskap i folketrygden er et grunnvilkår for rett til ytelser fra folketrygden. Begrensninger i adgangen til å bli medlem, kan dermed ha en indirekte effekt på eksport. Imidlertid må en person også fylle de aktuelle ytelsesspesifikke vilkårene for å få rett til ytelser. Begrensninger i adgangen til å bli medlem vil derfor ha større effekt i tilfeller der det stilles få vilkår for retten til ytelser utover det å være medlem.

⁹ Regelverket følger av kapittel 2 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

I dette avsnittet gis en gjennomgang av bestemmelsene om pliktig medlemskap i kapittel 2 i folketrygdloven. Ettersom bestemmelsene om frivillig medlemskap får begrenset virkning innenfor EØS, gjennomgås ikke dette regelverket her.

Pliktig medlemskap, basert på bosted

Folketrygdlovens hovedregel, om medlemskap i folketrygden på grunnlag av bosetting i Norge, er at "Personer som er bosatt i Norge, er pliktige medlemmer i folketrygden". En rekke unntak og presiseringer snevrer imidlertid inn dette utgangspunktet.

Det første begrepet som må defineres, er begrepet "bosatt". Det er ikke slik at ethvert tilfeldig opphold i Norge kvalifiserer til pliktig medlemskap i folketrygden. Oppholdet må enten faktisk ha vart i minst 12 måneder når det fremsettes krav om trygdeytelser, eller det må være "ment å vare" så lenge. Dersom disse vilkårene er oppfylt, regnes man imidlertid som bosatt i Norge allerede fra innreisedatoen.

Hvor lenge oppholdet i Norge *faktisk* har vart, er det ofte ikke særlig vanskelig å avklare. Kriteriet om hvor lenge oppholdet er "*ment å vare*", det som ofte omtales som "intensjonsvilkåret", kan gi større rom for usikkerhet. Etter sin ordlyd legger bestemmelsen opp til at det er det potensielle medlems *subjektive* hensikt som skal være avgjørende. Det er imidlertid fast og langvarig forvaltningspraksis at Arbeids- og velferdsetaten stiller krav om at det også må kunne vises til *objektive* momenter, som gjør at det er sannsynlighetsovervekt for at vedkommendes erklærte forsett faktisk vil resultere i et så langt opphold. For det første må det foreligge lovlig adgang til å oppholde seg i Norge. Øvrige momenter som vil være relevante ved denne vurderingen vil typisk være om vedkommende har etablert et hjem i Norge, om familien er med, om vedkommende har arbeid i Norge, hva formålet med oppholdet er, om vedkommende fortsatt har tilknytning til fraflyttingslandet og så videre.

Man regnes fortsatt som bosatt i Norge ved midlertidig fravær som ikke er ment å vare mer enn 12 måneder. Dette gjelder likevel ikke dersom vedkommende skal oppholde seg eller har oppholdt seg i utlandet i mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år.

Pliktig medlemskap, basert på arbeid med videre

Som nevnt, har folketrygdloven bestemmelser om pliktig medlemskap også for personer som arbeider i Norge – til tross for at de ikke er *bosatt* i riket. Dette gjelder også arbeid på den norske delen av kontinentalsokkelen. Bestemmelsene om pliktig medlemskap omfatter dessuten visse personer som arbeider for norske interesser i utlandet. Dette at man i utgangspunktet skal være trygdedekket i arbeidslandet, er et sentralt prinsipp i lovvalgsreglene i all internasjonal trygdekoordinering.

Hvem som er arbeidstaker i folketrygdlovens forstand, er definert som "... *enhver som arbeider i en annens tjeneste for lønn eller annen godtgjørelse*". Det må sondres mellom arbeidstakere, oppdragstakere og selvstendig næringsdrivende. Personer som tilhører de to siste kategoriene faller ikke inn under bestemmelsene om medlemskap basert på

arbeid, og de må derfor være *bosatte* i Norge for å være pliktige medlemmer i folketrygden.

Det er et vilkår at man har lovlig adgang til å ta arbeid i Norge, for å få pliktig medlemskap som arbeidstaker. Vedkommende må ha arbeidstillatelse eller det må foreligge et annet grunnlag som gir vedkommende rett til å ta lønnet arbeid i Norge.

Det stilles ikke noe vilkår om varigheten av arbeidet for adgangen til arbeidsbasert pliktig medlemskap. Folketrygdloven oppstiller heller ikke noe vilkår om en inntekt av en viss størrelse, for å få bli medlem i folketrygden.

Loven stiller ingen krav til arbeidsgiveren, som vilkår for at arbeidstakeren skal være pliktig medlem av folketrygden. Det er kun et krav om arbeid "... i *en annens* tjeneste". Det er ikke nødvendig at arbeidsgiveren er en norsk virksomhet, og det kreves heller ikke at arbeidsgiveren har forretningskontor eller driftssted i Norge. Det avgjørende er om arbeidet utføres i Norge.

Opphør av medlemskap

Folketrygdloven har bestemmelser som fastslår på hvilket tidspunkt trygdetilknytningen for pliktige medlemmer må anses som så svak at den brytes, det vil si at medlemskapet opphører¹⁰.

For personer som er medlemmer basert på bosetting opphører det pliktige medlemskapet dersom vedkommende tar opphold i utlandet og oppholdet er ment å vare eller varer i mer enn 12 måneder. Bosettingen, og dermed medlemskapet, opphører i det vedkommende forlater Norge.

Medlemskapet for arbeidstakere varer inntil en måned etter at arbeidsforholdet er slutt. Denne perioden kalles etterslepsperioden. Det er i utgangspunktet et vilkår at vedkommende oppholder seg i Norge, men dette gjelder likevel ikke EØS-borgere som oppholder seg i et annet EØS-land. Medlemskapet opphører imidlertid dersom de i denne tiden kommer i arbeid.

Personer som er pliktige medlemmer i folketrygden under opphold i utlandet¹¹, for eksempel norske statsborgere som er arbeidstakere på norske skip eller i et norsk sivilt luftfartsselskap, vil som hovedregel være medlemmer i trygden i opptil tre måneder etter at tjenesten eller studiene er slutt. EØS-borgere i samme situasjon vil bli likebehandlet med norske statsborgere.

Etterslepsreglene gjelder opphør av medlemskap i folketrygden, men de vil først og fremst materialisere seg på de enkelte stønadsområdene, som i tillegg kan ha særskilte opphørsregler.

¹⁰ Folketrygdloven § 2-14.

¹¹ Folketrygdloven § 2-5.

Utgangspunktet er således at de fleste arbeidstakere har en etterslepsperiode på inntil en måned etter at arbeidsforholdet opphørte. For eksempel er det for sykepenger et krav om at vedkommende har vært i arbeid i minst de siste fire ukene umiddelbart før han eller hun ble syk. Imidlertid er det i dag en egen etterslepsbestemmelse for sykepenger¹², som sikrer at yrkesaktive medlemmer fortsatt har rett til sykepenger dersom de på sykmeldingstidspunktet har vært midlertidig ute av inntektsgivende arbeid i mindre enn en måned.

Videre er reglene for arbeidsavklaringspenger slik at dersom stønadstilfellet oppstår i etterslepstiden, kan kravet til forutgående medlemskap bli oppfylt gjennom trygdetid fra etterslepsperioden forut for stønadstilfellet. Vedkommende vil da være medlem i folketrygden så lenge retten til arbeidsavklaringspenger består.

4.2 Dagpenger under arbeidsløshet¹³

Dagpenger under arbeidsløshet har som formål å gi midlertidig inntektskompensasjon til personer som har mistet arbeid/arbeidsinntekt, men skal samtidig være innrettet slik at de motiverer til aktiv arbeidssøking. På den måten er dagpengene ikke bare en av folketrygdens inntektssikringsordninger, men også et arbeidsmarkedspolitisk virkemiddel.

For å ha rett til dagpenger må man i tillegg til å være medlem i folketrygden, som hovedregel bo eller oppholde seg i Norge. Videre må man være reell arbeidssøker. Det innebærer blant annet en plikt til aktivt å søke arbeid og som hovedregel, til å ta ethvert arbeid hvor som helst i landet.

Det stilles krav om minsteinntekt fra tidligere arbeid på minst en og en halv ganger grunnbeløpet (132 555 kroner) sist avsluttede kalenderår, eventuelt minst tre ganger grunnbeløpet (265 110 kroner) de siste tre avsluttede kalenderår. Arbeidsledigheten må dessuten innebære tap av minst 50 pst. arbeidstid.

Arbeidsledige kan få dagpenger i inntil 52 uker dersom tidligere inntekt var under to ganger grunnbeløpet, og ellers i inntil 104 uker. Dagpenger utbetales med en dagsats på 2,4 promille av tidligere inntekt inntil seks ganger grunnbeløpet. I tillegg ytes ferietillegg på 9,5 pst. av utbetalte dagpenger når dagpenger er utbetalt i minst åtte uker, og barnetillegg på kr 17 per dag per barn. Dagpengene kan maksimalt utgjøre 90 pst. av tidligere inntekt. Avkortning (gradering) skjer på bakgrunn av antall timer i arbeid (eller annen aktivitet/fravær).

4.3 Sykepenger¹⁴

Sykepenger skal gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive medlemmer som er arbeidsuføre på grunn av sykdom eller skade.

¹² Folketrygdloven § 8-47.

¹³ Regelverket følger av kapittel 4 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og av forskrift 16. sept. 1998 nr. 890 om dagpenger under arbeidsløshet (dagpengeforskriften) kapittel 1 og 13.

¹⁴ Regelverket følger av kapittel 8 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

For å få rett til sykepenger må vedkommende ha vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før arbeidsuførhet. Tid med yrkesaktivitet i annet EØS-land kan medregnes, se vedlegg 2 avsnitt 2.2. Inntektsgrunnlaget må minst utgjøre 50 pst. av grunnbeløpet. Inntektsgrensen gjelder ikke for sykepenger i arbeidsgiverperioden, som er de første 16 kalenderdager av sykmeldingsperioden. Sykepenger kan utbetales i inntil 260 dager (tilsvarende ett år) i løpet av en tre års periode. Den som har vært helt arbeidsfør i 26 uker, tjener opp ny rett til sykepenger.

Sykepenger beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt som vedkommende har hatt i en periode før sykmeldingstidspunktet. Grunnlaget kan ikke overstige seks ganger grunnbeløpet, det vil si 530 220 kroner per 1. mai 2014. Sykepenger til arbeidstakere og frilansere gis med 100 pst. av grunnlaget, men sykepenger til selvstendig næringsdrivende utgjør 65 pst. av grunnlaget. Næringsdrivende kan mot særskilt premie tegne tilleggsforsikring som gir 100 pst. av grunnlaget. Grunnlaget tilsvarende den aktuelle ukeinntekten i Norge omregnet til årsinntekt, så fremt denne er representativ¹⁵.

Det skal ytes graderte sykepenger hvis vedkommende har en restarbeidsevne. Legen skal alltid vurdere om vedkommende kan være i arbeid eller arbeidsrelatert aktivitet. Den sykmeldte plikter å gi opplysninger om egen funksjonsevne og bidra til at hensiktsmessige tiltak for å tilrettelegge arbeidet og utprøving av funksjonsevnen blir utredet og iverksatt. Arbeidsgiver skal på sin side så langt det er mulig iverksette nødvendige tiltak slik at arbeidstaker skal få tilpasset arbeid. Arbeidsgiver skal utarbeide en oppfølgingsplan for tilbakeføring til arbeid og skal avholde et dialogmøte tidlig i sykemeldingsfasen. Den sykmeldte plikter også å medvirke ved utarbeiding og gjennomføring av oppfølgingsplaner og delta i dialogmøter. Arbeids- og velferdsetaten skal så tidlig som mulig vurdere om arbeidsrettede tiltak skal prøves dersom bedriftsinterne tiltak ikke fører frem eller vedkommende ikke har et arbeidsforhold. Senest når arbeidsuførheten har vart i 26 uker, skal etaten avholde et dialogmøte.

Sykepenger kan i utgangspunktet bare gis til medlemmer som oppholder seg i Norge. Det ytes likevel sykepenger i utlandet til personer som er pliktige eller frivillige medlemmer med rett til sykepenger under opphold i utlandet, det vil si ved pliktig medlemskap for personer som oppholder seg utenfor Norge, medlemskap som gir tryggedekning bare ved yrkesskade og dødsfall og frivillig medlemskap for personer utenfor Norge. Videre kan det ytes sykepenger i utlandet til et medlem er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller som får oppholdet dekket etter en trygdeavtale med det aktuelle landet.

Etter søknad kan et medlem også få sykepenger i en begrenset periode under opphold i utlandet. Vedkommende må da godtgjøre at utenlandsoppholdet ikke vil forverre

¹⁵ Avviket ukeinntekten mer enn 25 pst. fra gjennomsnittlig årsinntekt de siste tre kalendeårene, skal sistnevnte inntekt brukes som grunnlag med mindre den ikke er representativ. I så fall skal grunnlaget fastsettes ved skjønn ut fra den pensjonsgivende årsinntekten som kan godtgjøres på dette tidspunktet. Dersom vedkommende ikke har inntekt i Norge i disse tre siste kalenderårene fordi han eller hun hadde inntekt i annet EØS-land, skal grunnlaget fastsettes ut fra inntekten på sykmeldingstidspunktet.

helsetilstanden, forlenge arbeidsuførheten eller hindre Arbeids- og velferdsetatens kontroll og oppfølging.

EØS-avtalen gir adgang til å oppholde seg i andre EØS-land forutsatt at kravene til aktivitet og kontakt med etaten er oppfylt, se vedlegg 2.

4.4 Stønad ved barns og andre nære pårørendes sykdom (Omsorgs-, opplærings- og pleiepenger)¹⁶

Stønad ved barns og andre nære pårørendes sykdom skal gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive medlemmer i forbindelse med barns sykdom, barns funksjonshemning og pleie av nærstående i livets slutfase.

En arbeidstaker som har omsorg for barn har rett til opptil 10 stønadsdager for hvert kalenderår ved fravær på grunn av nødvendig tilsyn med og pleie av sykt barn (under 12 år) i hjemmet, barnet trenger oppfølging i form av legebesøk eller at den som har det daglige barnetilsynet er syk. Arbeidstakeren har rett på flere dager hvis barnet er kronisk sykt, arbeidstakeren er alene om omsorgen eller har minst tre barn. De første 10 stønadsdagene betales av arbeidsgiver. Pleiepenger gis i tre ulike situasjoner: 1) ved omsorg for barn under 12 år som er innlagt i helseinstitusjon, 2) ved omsorg for livstruende eller svært alvorlig sykt barn under 18 år eller 3) ved pleie av en nærstående i livets slutfase (inntil 60 dager). Opplæringspenger gis under opplæring ved en godkjent helseinstitusjon eller ved deltakelse på bestemte foreldrekurs når slik opplæring er nødvendig for å kunne ta seg av og behandle barnet.

Omsorgs-, opplærings- og pleiepenger beregnes som sykepenger, og bestemmelsene om rett til sykepenger under opphold i Norge eller i utlandet gjelder tilsvarende. Se avsnitt 4.3 i vedlegg 1.

4.5 Arbeidsavklaringspenger¹⁷

Arbeidsavklaringspenger skal sikre inntekt mens man får aktiv behandling, deltar på et arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. Tilleggstønader skal kompensere for bestemte utgifter som medlemmet har knyttet til gjennomføringen av et arbeidsrettet tiltak, det vil si utgifter knyttet til undervisningsmaterieell, daglige reiser, hjemreiser, flytting, bolig og barnetilsyn.

Det er et vilkår at vedkommende enten har vært medlem i trygden i minst tre år umiddelbart før han eller hun setter fram krav om ytelsen eller har vært medlem i minst ett år umiddelbart før kravet settes fram og i denne tiden har vært fysisk og psykisk i stand til å utføre et ordinært inntektsgivende arbeid. Tid med yrkesaktivitet i annet EØS-land kan medregnes, se vedlegg 2 avsnitt 2.2. Det kan gjøres unntak fra kravet om forutgående medlemskap dersom særlige grunner gjør det rimelig. Unntak kan blant annet gjøres dersom stønadstilfellet oppsto mens vedkommende var medlem

¹⁶ Regelverket følger av kapittel 9 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

¹⁷ Regelverket følger av kapittel 11 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

eller vedkommende tidligere har hatt langvarig tilknytning til folketrygden. Det kan også gjøres unntak dersom vedkommende selv ikke har valgt å avslutte medlemskapet gjennom innmelding i annen trygdeordning eller privat forsikring eller dersom perioden(e) uten medlemskap har vært av kort varighet.

Det er et vilkår at vedkommende på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått arbeidsevnen nedsatt med minst halvparten. Arbeidsavklaringspenger tilsvarer 66 pst. av grunnlaget. Grunnlaget tilsvarer pensjonsgivende inntekt i kalenderåret før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten eller gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten i de tre siste kalenderårene før samme tidspunkt. Pensjonsgivende inntekt over seks ganger grunnbeløpet regnes ikke med. Minste årlig ytelse er to ganger grunnbeløpet. For personer som på grunn av alvorlig sykdom har fått redusert arbeidsevnen før 26 år, er minste ytelsen 2,44 ganger grunnbeløpet. Det gis barnetillegg til personer som forsørger barn.

Dersom vedkommende har tapt en del av sin arbeidsevne, reduseres arbeidsavklaringspengene medregnet barnetillegg slik at ytelsen svarer til den del av arbeidsevnen som er tapt. Beregningen av den reduserte ytelsen skal ta utgangspunkt i forholdet mellom en arbeidstid på 37,5 timer per uke og det antall timer vedkommende har vært eller kunne ha vært i inntektsgivende arbeid.

Arbeidsavklaringspenger kan gis så lenge det er påkrevd for å kunne gjennomføre den fastsatte aktiviteten med sikte på å komme i arbeid, men likevel ikke lenger enn fire år. Perioden kan i særlige tilfeller forlenges.

Det er et vilkår for ytelsene at vedkommende oppholder seg i Norge.

Det gis likevel arbeidsavklaringspenger og eventuelle tilleggstønader til bruker som i henhold til sin aktivitetsplan får medisinsk behandling eller deltar på et arbeidsrettet tiltak i utlandet. For å få kunne motta den medisinske behandlingen i utlandet, er det en forutsetning at det foreligger medisinske uttalelser fra behandler som begrunner behovet for en slik behandling, herunder en behandlings- og oppfølgingsplan. Videre må det forutsettes at behandlingen er vitenskapelig basert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis her i Norge. For å kunne delta på et arbeidsrettet tiltak i utlandet, er det et vilkår at det arbeidsrettede tiltaket i utlandet er godkjent etter forskrift om arbeidsrettede tiltak med videre. Den medisinske behandlingen og/eller det arbeidsrettede tiltaket i utlandet må videre anses nødvendig og hensiktsmessig.

Det kan unntaksvis også gis ytelse i begrensede perioder under opphold i utlandet, eksempelvis ved midlertidige pauser mellom tiltak eller i ventetid på behandling/tiltak. Dette forutsetter imidlertid at det kan godtgjøres at utenlandsoppholdet er forenlig med gjennomføringen av den fastsatte aktiviteten, og ikke hindrer Arbeids- og velferdsetatens oppfølging og kontroll. Det sentrale elementet i denne sammenhengen er at utarbeidningen eller gjennomføringen av aktivitetsplanen ikke må påvirkes negativt av utenlandsoppholdet.

EØS-avtalen gir adgang til å oppholde seg i andre EØS-land forutsatt at kravene til aktivitet og kontakt med etaten er oppfylt, se vedlegg 2.

4.6 Ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon¹⁸

Det kan gis ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon for å sikre inntekt for foreldre.

For å tjene opp rett til foreldrepenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før man begynner å ta ut foreldrepenger. Tid med yrkesaktivitet i annet EØS-land kan medregnes, se vedlegg 2 avsnitt 2.2. Inntekten må på årsbasis tilsvare minst halvparten av folketrygdens grunnbeløp.

Foreldrepengeperioden er 49 uker med full sats eller 59 uker med 80 pst. sats. Når begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, har hver av foreldrene en kvote på ti uker. Resten av perioden etter fødsel (26 eller 36 uker) bestemmer foreldrene selv fordelingen av. I tillegg har mor tre uker før fødsel. Foreldrepenger beregnes på samme måte som sykepenger.

Engangsstønad ved fødsel og adopsjon gis til kvinner som ikke har opptjent rett til foreldrepenger.

Foreldrepenger og engangsstønad kan gis til personer som er medlem av folketrygden.

Kravet om at man må være medlem i trygden for å få rett til disse ytelsene, innebærer at man har rett til å få ytelsen utbetalt også under midlertidig opphold i utlandet, det vil si i inntil 12 måneder. Det er ikke gitt noen bestemmelser som hindrer utbetaling til utlandet så lenge man fortsatt er medlem av folketrygden.

4.7 Grunn- og hjelpestønad¹⁹

Grunnstønad gis den som på grunn av varig sykdom, skade eller lyte har nødvendige ekstraavgifter til drift av tekniske hjelpemidler, til transport (herunder drift av egen bil), til hold av førerhund, til teksttelefon, ved bruk av proteser, støttebandasje og lignende, på grunn av fordyret kosthold ved diett og som følge av slitasje på klær og sengetøy.

Grunnstønad gis etter seks fastsatte satser. Høyeste sats utgjør fra 1. januar 2014 39 168 kroner per år, mens laveste sats utgjør 7 836 kroner. Ekstraavgiftene må minst svare til den aktuelle satsen som gis.

Hjelpestønad gis den som på grunn av varig sykdom, skade eller lyte har behov for særskilt tilsyn og pleie. Hjelpestønad gis bare dersom det foreligger et privat pleieforhold. Det er et vilkår at hjelpebehovet har et omfang som kan svare til et vederlag på minst samme nivå som den fastsatte satsen for hjelpestønad. Hjelpestønad til et barn gis bare dersom barnet har et omsorgs- og pleiebehov som friske barn i samme alder ikke har. En person som er blind eller har så dårlig syn at han eller hun

¹⁸ Regelverket følger av kapittel 14 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

¹⁹ Regelverket følger av kapittel 6 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

ikke kan rettlede seg ved hjelp av synet, anses å fylle vilkårene for rett til hjelpestønad. Ordinær sats tilsvarer 14 052 kroner per år.

Det gis forhøyet hjelpestønad til barn under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det ordinær hjelpestønad dekker. Forhøyet hjelpestønad utgjør 28 104, 56 208 eller 84 312 kroner per år. Ved avgjørelsen av om det skal gis forhøyet sats, og hvilken, legges det vekt på hvor mye barnets fysiske og psykiske funksjonsevne er nedsatt, hvor omfattende pleieoppgaven og tilsynet er, hvor stort behov barnet har for stimulering, opplæring og trening, og hvor mye pleieoppgaven binder den som gjør arbeidet. Arbeids- og velferdsetaten har fastsatt nærmere retningslinjer om hva som skal dokumenteres, hvordan omfanget av pleieoppgaven skal fastsettes i ulike situasjoner og for visse diagnoser.

Hjelpestønad gis etter fire satser. Sats 1 tilsvarer 14 052 kroner per år. Barn under 18 år som har et pleie- og tilsynsbehov som er vesentlig større enn det som dekkes av ordinær hjelpestønad, kan få forhøyet hjelpestønad. Denne gis med tre satser, der høyeste sats er 84 312 kroner. Ved vurderingen av hvilken sats som skal gis, legges det blant annet vekt på den nedsatte funksjonsevnen, hvor omfattende pleieoppgaven og tilsynet er og hvor mye pleieoppgaven binder den som gjør arbeidet.

Det er et vilkår for rett til grunn- og hjelpestønad at man er medlem i folketrygden. Det er ingen eksportadgang etter folketrygdloven.

4.8 Stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet (hjelpemidler)²⁰

Stønad til hjelpemidler skal kompensere for bestemte utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet. Stønad kan gis i form av utlån av, tilskudd til eller lån til hjelpemidler, høreapparat, førerhund, tolkehjelp med mer.

Det er et vilkår for rett til hjelpemidler at vedkommende har vært medlem i trygden i minst tre år umiddelbart før han eller hun setter fram krav om ytelsen eller har vært medlem i minst ett år umiddelbart før kravet settes fram og i denne tiden har vært fysisk og psykisk i stand til å utføre et normalt inntektsgivende arbeid. Det kan gjøres unntak fra kravet om forutgående medlemskap dersom særlige grunner gjør det rimelig.

Det er også et vilkår for slik stønad at vedkommende oppholder seg i Norge. Ved flytting til utlandet skal utlånte hjelpemidler leveres tilbake til NAV Hjelpemiddelsentral. For trygdefinansierte biler skal det foretas gjeldsoppgjør.

Et medlem med rett til helsetjenester i utlandet får dekket utgifter til høreapparat og ortopediske hjelpemidler, bryst-, ansiktsdefekt- og øyepoteser, samt parykk. For annen stønad (andre hjelpemidler), kan det gjøres unntak fra kravet om opphold i Norge når særlige grunner gjør det rimelig. Ved denne vurderingen skal det legges

²⁰ Regelverket følger av kapittel 10 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

vekt på tilknytningen til Norge, varigheten av oppholdet og formålet med flyttingen (for eksempel helsemessige årsaker).

4.9 Forsørgingstillegg for ektefelle til alderspensjon²¹

Det kan gis ektefelletillegg til en person som mottar uførepensjon eller alderspensjon fra folketrygden til forsørgelse av ektefellen.

Stortinget har vedtatt at det ikke skal gis ektefelletillegg til ny uføretrygd, som trer i kraft 1. januar 2015. Vedtak om ektefelletillegg gis for en begrenset periode av gangen. Uførepensjonister som har fått innvilget ektefelletillegg før 1. januar 2015, vil få beholde tillegget ut vedtaksperioden, men maksimalt i ti år. Nedenfor omtales derfor bare ektefelletillegg til alderspensjonister.

Ektefelletillegg til alderspensjon kan gis til pensjonister som har fylt 67 år. Videre er det et vilkår at det tas ut hel pensjon.

Tillegget gis til pensjonist som faktisk forsørger ektefellen. Når ektefelle, partner eller samboer mottar uførepensjon, AFP eller alderspensjon, eller har rett til hel alderspensjon, kan det ikke gis ektefelletillegg, selv om ytelsen er lavere enn grunnbeløpet.

Ektefelletillegget utgjør 25 pst. av minste pensjonsnivå med høy sats, det vil si 43 318 kroner årlig per 1. mai 2014. Det kreves full trygdetid for å få fullt ektefelletillegg. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, reduseres tillegget tilsvarende. En trygdetid på tre år gir for eksempel bare 3/40 av et fullt ektefelletillegg før eventuell inntektsprøving.

Ektefelletillegg kan bli redusert eller falle bort dersom pensjonistens egen inntekt overstiger et fastsatt beløp. Det gis ikke ektefelletillegg dersom ektefellen mottar egen uførepensjon, mottar eller har rett til hel alderspensjon eller mottar avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for.

Ektefelletillegget eksporteres etter samme regler som grunnpensjonen. Hovedregelen er at pensjon kun gis til personer som er medlemmer i folketrygden. Etter reglene i folketrygdloven kan man få med seg hele pensjonen dersom man har minst 20 års botid i Norge mellom fylte 16 og 67 år. Dersom botiden er kortere enn 20 år, men man har tilleggspensjon fra folketrygden (man får rett til tilleggspensjon dersom man har opptjent pensjonspoeng i minst 3 år) får man med seg denne og grunnpensjon etter like mange år som man får tilleggspensjon etter, uansett hvilket land man flytter til. Det vil si at vedkommende får beholde hele tilleggspensjonen, men at grunnpensjonen kan bli redusert dersom tilleggspensjonen er beregnet etter færre enn 40 poengår.²² Bestemmelsene i forordning 883/2004 innebærer at pensjoner og eventuelle forsørgingstillegg i hovedsak utbetales uavkortet innefor EØS.

²¹ Regelverket følger av § 3-24 og § 3-26 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

²² Se Vedlegg 2 avsnitt 3.5 hva gjelder eksport av pensjon innenfor EØS.

Etter pensjonsreformen har folketrygdloven bestemmelser om alderspensjon i to kapitler, kapitlene 19 og 20. Kapittel 19 gjelder for personer født fram til og med 1962, mens kapittel 20 gjelder for personer som er født i 1954 eller senere. For personer født i årene 1954–1962 skal pensjonen bestå av en forholdsmessig andel etter kapittel 19 og en forholdsmessig andel etter kapittel 20.

For alderspensjonister gjelder reglene om ektefelle tillegg bare for personer født før 1954, det vil si for pensjon som er gitt etter kapittel 19 i folketrygdloven. Det er ikke tatt stilling til om det skal gis forsørgingstillegg til personer født i 1954 eller senere, og eventuelt hvordan regelverket for dette skal være.

4.10 Forsørgingstillegg for barn til alders- og uførepensjon²³

Barnetillegg kan gis til en person som mottar uførepensjon eller alderspensjon fra folketrygden, til forsørgelse av egne barn under 18 år. Bestemmelsene om barnetillegg er i all hovedsak videreført i den nye uføretrygdordningen, men vil bli regulert i folketrygdloven kapittel 12.

En alderspensjonist som har fylt 67 år og mottar hel alderspensjon, kan få beregnet barnetillegg i pensjonen sin. Det er også et vilkår at det tas ut hel pensjon. For uførepensjonister er det ikke tilsvarende vilkår.

Barnetillegg kan gis når pensjonisten forsørger egne barn. I forsørgelse ligger at pensjonisten bidrar til faktisk forsørgelse og underhold av barnet. Barn som har egen årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som overstiger grunnbeløpet, regnes ikke som forsørget.

Barnetillegget til en alderspensjonist utgjør 20 pst. av minste pensjonsnivå med høy sats, det vil si 34 655 kroner årlig per 1. mai 2014. Barnetillegg til en uførepensjonist utgjør 40 pst. av grunnbeløpet, det vil si 35 348 kroner årlig. Det gis samme tillegg for hvert barn vedkommende forsørger. Dersom uførepensjonen er gradert, blir ikke barnetillegget tilsvarende redusert.

Det kreves full trygdetid for å få fullt barnetillegg. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, reduseres tillegget tilsvarende. En trygdetid på tre år gir for eksempel bare 3/40 av et fullt barnetillegg før en eventuell reduksjon på grunn av inntekt.

Barnetillegget reduseres eller faller bort dersom forsørgerens samlede inntekt (både arbeidsinntekt og pensjonsinntekt) overstiger et fastsatt fribeløp.

Barnetillegget eksporteres etter samme regler som ektefelle tillegg, jf. avsnitt 4.9 i vedlegg 1.

²³ Regelverket følger av § 3-25 og § 3-26 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

Vedlegg 1

For alderspensjonister gjelder reglene bare for personer født før 1954, tilsvarende som for ektefelletillegg, se avsnitt 4.9 i vedlegg 1.